

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1996.2.07>

Eesti TA Toim. Humanitaar- ja Sotsiaalteadused, 1996, 45, 2, 264–267

ÜLIKOOLIDE JA TEADUSTE AKADEEMIADE ARENGU- PROBLEEMIDEST XVIII BALTI TEADUSAJALOO KONVERENTSIL

Oleg PODLIŠEVSKI

Käesoleva aasta 17.–19. jaanuarini toimus Riias teadusajaloolaste XVIII Balti konverents. See on juba traditsiooniliseks saanud konverents, mida korraldavad regulaarselt ja järgemööda Balti riigid. Peaorganisaator on Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Balti Assotsiatsioon. Konverentsid ei ole märkimisväärne nähtus mitte ainult teadusajaloolastele, vaid ka eri maade teadlaste kultuurikontaktide ja kogu kultuuri seisukohast.

Konverents oli üsnagi esinduslik. Sellest võtsid osa 12 maa teadlased, kokku üle 200 inimese. Töötati inglise, saksa ja vene keeles. Esitati 221 ettekannet (need on avaldatud kaheköitelises kogumikus), millest 132 oli lätlastelt, 35 leedulastelt ja 22 eestlastelt. Ettekandeid oli veel Poolast, Saksamaalt, Soomest, Taanist, USA-st, Valgevenest, Venemaalt ja mujalt.

Konverentsi peateemad olid "Teaduse funktsioneerimise eripärad suurtes ja väikestes riikides" ning "Rahvuslike ülikoolide ja teaduste akadeemiate tekkimine Baltimaades".

Konverentsi töö toimus plenaaristungil, lõppistungil ja järgmistes sektsioonides: 1) ülikoolide ajalugu; 2) teaduslugu; 3) inseneriteaduste ajalugu; 4) keemia ajalugu; 5) astroloogia, füüsika ja matemaatika ajalugu; 6) põllumajandusteaduste ajalugu; 7) geograafia ja geoloogia ajalugu; 8) bioloogia ajalugu; 9) meditsiini ajalugu; 10) teaduse ja tehnikate arengustatusajalugu.

Kirjaliku pöördumise saatis konverentsist osavõtjatele Läti Vabariigi president Guntis Ulmanis. Tervituskõnega esines Läti Ülikooli rektor Juris Zakis. Aktiivselt võttis konverentsi tööst osa Läti Teaduste Akadeemia president Talis Millers.

Et lühikeses ülevaates pole võimalik valgustada kõike konverentsil arutatut, peatun vaid olulisematel ettekannetel, millega esinesid teadlased plenaaristungitel ning ülikoolide ajaloo ja teadusloo sektsioonides.

Avaplenaaristungil põhiettekanded olid "Teadus suure ja väikeses riigis" (J. Stradiņš, Läti), "Dorpati (Jurjevi) ülikooli kujunemine

Tartu eesti ülikooliks" (K. Siilivask, Eesti), "Ülikool kui kultuurilise avatuse kandja: Leedu arengu hinnang" (J. A. Krikštopaitis, Leedu), "Ülikooli roll Soome ajaloo" (A. Leikola, Soome).

Lõppplenaaristungil esitas J. Stradiņš ühisettekande "Kolme Balti riigi teaduste akadeemiad: nende genees, areng, tänapäev ja teaduslik koostöö" (kaasautorid J. A. Krikštopaitis ja K. Siilivask).

Ülikoolide ajaloo sektsioonis arutati vastavasisuliselt plenaaristungil ettekandeid ning esitati lisaks 19 ettekannet ülikoolide tähtsusest oma maa teadus- ja kultuurielus (J. Grosvalds ja J. Ondzule Lätist, S. Biziuļevičius Leedust, H. Tankler ja S. Lembinen Eestist jt.).

Nendes ettekannetes näidati ülikoolide tekkimise juuri ja ühesugust osa oma maa kultuuri arengus. Nii loodi Balti territooriumil esimene ülikool Leedus Poola-Leedu Uniooni ajal (Vilniuse ülikool 1579. a.). Eestis asutati esimene ülikool Academia Gustaviana nime all 1632. aastal Tartus ja Soomes veidi hiljem – 1640. aastal Academia Aboensis nime all Turkus (Aboensis tuleneb rootsikeelsest Turku linna nimest Åbo). Lätis asutati ülikool tunduvalt hiljem (Läti Ülikool Riias 1919. a.).

Ehkki kõigi nende ülikoolide tegutsemise algperioodil – Läti ülikool välja arvatud – ei olnud põlisrahvus neis peaaegu üldse esindatud, kujunesid nad hiljem rahvusliku intelligentsi ettevalmistamise keskuseks. Nende lõpetajatel oli oluline osa oma rahvaste rahvusliku eneseteaduse kujunemises ja vabadusvõitluses, hiljem ka võitluses iseseisvuse taastamise eest. Ettekannete käigus avanes ülikoolide tegevuse spetsiifika eri maades mitmetel ajaloetappidel.

Sarnaseid jooni on ka Läti, Leedu ja Eesti teaduste akadeemiate formeerumisel ja edasises arengul. Enne 1940. aastat loodi teaduste akadeemia üksnes Eestis (1938). Lätis ja Leedus toimusid küll vastavad eeltööd, ent akadeemiate loomiseni ei jõutud. Nõukogude võimu ajal asutati teaduste akadeemiad Leedus 1941, Lätis ja Eestis 1946. (Eelmise

akadeemia tegevus oli Eestis peatatud 1940.) Nende koosseisus loodi ka uurimisinstituudid. Üldjuhtimine oli allutatud üleildulisele teaduste akadeemiale. Instituutides tehti üsna edukalt fundamentaaluuringuid ja mõned neist saavutasid ka rahvusvahelise tunnustuse.

Pärast taasiseseisvumist 1990. aastal hakati teaduste akadeemia uurimisinstituute ümber kujundama akadeemiast sõltumatuteks iseseisvateks instituutideks. Teaduste akadeemiad aga hakkasid muutuma lääne tüüpi personaalakadeemiateks.

Enamikus lääneriikides on teaduste akadeemia teaduslik kooslus, kuhu kuuluvad valitud nimekad oma maa ja välismaised teadlased. Mõnel väikesel maal on vaid üks, ent tavaliselt kaks või isegi enam akadeemiat vastavalt teadusvaldkondadele. Kogu teadustegevust juhivad akadeemias president ja viitsepresidendid osakondade kaudu, millest igaüks koordineerib ja suunab teadustegevust mingis kindlas valdkonnas. Akadeemikute ülesannete hulka kuuluvad eelkõige teaduse olukorra ning majandus- või sotsiaalsfääri uurimine ja eksperthinnangute andmine. Samuti peavad nad hindama uute uurimissuundade strateegiat, kindlaks määrama uute tehnoloogiate juurutamise võimalikke tagajärgi ning aitama perspektiivseid tulemusi ellu viia. Neil tuleb sõlmida kontakte oma maa poliitika- ja ühiskonnategelastega ning massikommunikatsiooni vahendusel ühiskonnaga tervikuna. Seejuures tegelevad nad uute teadussuundade populariseerimisega ja teadustulemuste ühiskonnakasulikkuse väljaselgitamisega ning soodustavad ka vajalike subsidiumide saamist teaduse normaalseks funktsioneerimiseks.

Vastavaid ümberkujundusi alustati Lätis ja Leedus 1992.–1993., Eestis 1994. aastal. Kõik kolm rahvuslikku akadeemiat sõlmisid tihedad kontaktid nii omavahel kui ka mitmete teiste maade, eelkõige Põhjamaade akadeemiatega, aga samuti teiste Euroopa maade akadeemiatega (Academia Scientiarum et Artium Europaea ja Academia Europaea). Kõik see lubab kõnelda uut tüüpi rahvuslike akadeemiade tekkimisest. Neil on juhtpositsioon oma maa fundamentaaluuringute arendamisel tihedas koostöös Euroopa akadeemiliste keskustega.

Ettekannetes märgiti, et praegu kannatavad kõik kolm akadeemiat, teaduslikud uurimisinstituudid ja ka kogu haridussüsteem ebapiisava subsideerimise all. See ohustab teaduse normaalselt arengut. Rahvuslikud akadeemiad püüavad ohtu vähendada ja võimalust mõelda oma maa teaduslikku potentsiaali säilitada.

Huvitavalt ja viljakalt kulges töö teadusloos (*Science of Sciences*) sektisioonis. Seal vaadeldi aktuaalseid probleeme, mis on seotud haridus- ja teadusreformi praeguse arenguga Lätis, Leedus, Eestis ja Valgevenes. Ettekannetega esinesid mitmed nimetatud maade tuntud teadlased. Eesti poolt esindasid Eesti Teadusfondi tegevdirektor Helle Martinson ettekandega "Millist teadust vajab Eesti?" ning Rahvusvaheliste ja Sotsiaal-

uuringute Instituudi vanemteadur Oleg Podliševski ettekandega "Kuidas sotsiaalkultuurilised faktorid mõjutavad loodusteaduste teadmissüsteeme?".

Erilist huvi pakkusid konverentsist osavõtjatele selle sektisiooni ümarlause diskussioonid. Piisab kui öelda, et kohal viibisid nimekad professorid ja akadeemikud Läti, Leedu, Eesti ja Valgevene rahvuslikest akadeemiatest, sealhulgas Läti Teaduste Akadeemia president T. Millers ja asepresident J. Stradiņš, akadeemik Karl Šiilivask Eestist ning Läti haridus-, kultuuri- ja teadusministeeriumi esindajad. Peale selle olid nii tööstustingitel kui ka ümarlause diskussioonil kohal Eesti suursaadik Lätis Toomas Tiivel ning Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühenduse teadussekretär Karl Martinson.

Diskussiooni käigus arutati selliseid aktuaalseid probleeme, nagu mille poolt erinevad teineteisest väikese ja suure riigi teadus, ning küsimusi, mis seonduvad Balti teaduse strateegia ja arenguga: milline optimaalne mudel tuleks valida teaduse edukaks arendamiseks, mis määrab teaduse prestiiži, mida toob endaga kaasa "ajude äravool" jt.

Mitmes ettekandes, samuti nende arutelu ja diskussiooni käigus toodi esile nii ühisejooni kui ka eripärasid, mis on omased teadus- ja haridussüsteemi kujunemisele uutes väikestes riikides. Selle protsessi raskused on tingitud muu hulgas ka sellest, et iseseisvad Balti riigid ja Valgevene said Nõukogude Liidul päranduseks teaduslike uurimisinstituutide laia võrgu, kus tehti fundamentaal- ja rakendusuuringuid (ja nagu juba märgitud, üsnagi edukalt), samuti kõrgelt kvalifitseeritud kaadriga haridussüsteemi. Öeldu on laiendatav ka teistele iseseisvatele riikidele, mis tekkisid pärast Nõukogude Liidu lagunemist. Kuna kõik need instituudid ja kõrgkoolid funktsioneerisid suure riigi koostisosana, siis kerkis pärast viimase lagunemist täie teravusega üles küsimus nende vastavusest regioonide vajadustele. Seejärel on taasiseseisvumisega kerkinud rasked ülesanded: kohandada teaduslik uurimistö, samuti haridussüsteem eri regioonide vajadustega, säilitades seejuures piisavalt suurt ja kvalifitseeritud teaduspotentsiaali. Nende ülesannete täitmist raskendavad objektiivsed ja subjektiivsed tegurid, millest räägiti nii ettekannetes kui ka diskussioonidel.

Kõigepealt, tootmise langus ja majanduskrisis, mis mõnel maal jätkuvalt süveneb, toob endaga kaasa materiaalsete ressursside ja rahaliste assigneeringute vajakajäämise teadusstruktuuride ja haridussüsteemi normaalse funktsioneerimise tagamiseks. Sellele lisanduvad ka sotsiaal-kultuurilised probleemid, nagu selliste ümberkujunduste kogemuse puudumine, poliitilise olukorra eripära jm.

Teaduse finantseerimise vähenemine (see on märgatavalt suurem kui kõrghariduse puhul) kõigis Balti riikides viis teaduspotentsiaali tunduvalle kärpimisele nii kvantitatiivses kui ka kvalitatiivses mõttes. Fundamentaalsed ja rakendusuuringute instituut-

tides töötanud personal vähenes 1994. aastal võrreldes 1990. aastaga (muutuste algusega) Eestis 57% ehk 21 000-lt 9102 inimeseni. Lätis on need näitajad veelgi rohkem muljet avaldavad: vastavalt 87% ehk 30 700-lt 5239 inimeseni. Leedu puhul on andmed vasturääkivad. Ühete allikate järgi oli vähenemine küllaltki suur, ent Leedu teadlase Ona Voveriene andmete kohaselt oli see vaid 7,2% ning teadustöötajate osas, s. o. teenindavat personali arvestamata, veelgi väiksem – 4%. Valgevenes olid need näitajad vastavalt 59,5% ehk 107 296-lt 43 472 inimeseni.

Kahjuks pole üheski Balti riigis (niisamuti Valgevenes ja teistes pärast Nõukogude Liidu lagunemist tekkinud iseseisvates riikides) peatatud teadlaskaadri koondamise protsessi.

Teadustöötajate arv väheneb jätkuvalt nii vahetu koondamise kui ka "ajude äravoolu" tõttu. Nagu diskussioonil märgiti, on kahte liiki "ajude äravoolu". Esimene on n.-ö. sise-mine: kõrgelt kvalifitseeritud teadustöötajad või ülikoolide õppejõud lähevad üle teistele, enamasti astutavatele ametikohtadele – erasektorisse, pankadesse ja mujale. Teine liik on väline: teadlased leiavad endale paremaid töötingimusi välismaal ja lahkuvad omalt maalt. Kuna protsess ise on tervikuna keeruline, ei tohi seda käsitada kui lihtsalt suure palga ja heade elutingimuste otsimist. Ei ole just haruldane, et välismaale lähevad elama andekamad teadlased, sest nad ei saa oma loomingupotentsiaali täiel määral kodumaal realiseerida, kuna puuduvad vastavad majanduslikud, tehnilised ja muud tingimused kõrgetasemeliste teadusuuringute tegemiseks.

Leedu esindajad osutasid muu hulgas ülikoolide õppejõudude koosseisu kvaliteetivuse halvenemisele. Viimastel aastatel on doktorikraadiga õppejõudude arv protsentuaalselt vähenenud. Sama pilti võib näha ka Lätis ja Eestis. Ülikoolide ja uurimisinstiitute teadusnõukogude puhul on märgata doktorikraadide kaitsmisele esitatavate nõuete taseme langust.

Esinemistes räägiti ka proportsioonidest, mis on käesoleval ajal Baltimaades tekkinud fundamentaal- ja rakendusteaduste ning nende uuringute vahel, mis on pühendatud rahvusteadustele (kaasa arvatud keel, rahvuse ajalugu, etnograafilised uuringud). Sellega seoses öeldi välja mõte, et kultuuriuuringute kogu paratamatuse ja tähtsuse juures on vaja järgida optimaalset tasakaalu kõigi teadusharude ja vastavate uuringute vahel.

Samuti täheldati proportsioonide rikkumist fundamentaal- ja rakendus-uuringute vahel. Viimased peavad teenindama eelkõige tööstust ja tootmist ning põhimõtteliselt on neile vaja osutada esmast tähelepanu, sest nad võivad etendada tähtsat osa sügavas kriisis oleva majanduse arengus. Tegelikult aga leiab aset vastupidine: piisavalt edukalt arenevad fundamentaalset tüüpi teadusvaldkonnad, rakenduslikud valdkonnad aga kahanevad. Läti esindajad kõnelesid isegi rakendus-uuringute krahhi ja vastavate instiitute sulgemisest oma maal.

Ei tohi mööda minna ka teadusorganisatsiooniliste struktuuride loomisest tagamaks teaduse ja hariduse säilimist ja arengut.

Leedus loodi juba 1990.–1991. aasta reformide algperioodil teadlaste nõukogusid. Kõige esinduslikumasse organisasse – Leedu Teadusnõukogusse – valivad suure osa liikmeid teadlased ise, osa aga määrab valitsus. Peale selle on loodud ka teised teadlaste organisatsioonilised struktuurid, mis tegutsevad üksikudlikel alustel: kõrgkoolide rektorite nõukogu, teadusinstiitute direktorite nõukogu ja muuseumide direktorite nõukogu. Nende nõukogude esindajad aitasid kaasa ka teadus- ja haridusseaduse vastuvõtmisele 1991. aastal.

Läti Teadlaste Liit tekkis juba 1988. aastal (esimene seda tüüpi organisatsioon endises Nõukogude Liidus). Selle koosseisu valivad teadlased demokraatlike ja vabade valimiste alusel teaduslike uurimisinstiitute ja kõrgkoolide kõige tuntumad ning autoriteetsemad esindajad. 1990. aastal hakkas tegutsema ka Läti Teadlaste Nõukogu, mille 20 liikmest 14 valivad teadlased ise ja ülejäänud määrab valitsus. Nimetatud ühis-kondlikud organisatsioonid soodustasid teadustegevuse seaduse vastuvõtmist. Samal aastal loodi haridusministeeriumi juures teaduse ja kõrghariduse osakond.

Eestis mindi teist teed. Reformide alguses 1991. aastal loodi Eesti Teadusnõukogu. Selle eesotsas oli Teaduste Akadeemia president, mitmed selle nõukogu liikmed aga määras kohale peaminister. Selle nõukogu koosseisu kuulusid ülikoolide rektorid või nende asetäitjad, aga samuti teadusfondi nõukogu, innovatsioonifondi ja informaatikafondi esindajad. Detsembris 1993 muudeti Eesti Teadusnõukogu Teadus- ja Arendusnõukoguks. Selle esimeheks sai peaminister, liikmed aga määrati ja nende hulka kuuluvad ministrid, Riigikogu liikmed, Teaduste Akadeemia president ja teised teadlased.

Üldkõikumustega, mis puudutavad kõiki uurimisinstiitute, tegeleb Teaduste Akadeemia direktorite nõukogu, teadus- ja hariduskõikumustega eri komisjon Riigikogus.

Teadus- ja Arendusnõukogu ja Riigikogu komisjoni tegevuse tulemusel võeti vastu rida seadusi: teaduskorralduse seadus, ülikoolide seadus ja Tartu Ülikooli seadus. Valitsus kinnitas ka põhikirja, mis reguleerib nende uurimisinstiitute tööd, mis on Teaduste Akadeemia alluvusest üle viidud ministeeriumide alluvusse. Ent on kartus, et instiitute teadustegevuse vabadust piiratakse ministeeriumide kontrolli all veelgi. Nagu teada, juhivad ministeeriumi üldjuhul poliitikud, kes esindavad eri parteide huve. Poliitilise ebastabiilsuse ajal, kui ministrid ja nende kantslerid päris tihti vahetuvad, osa ministreid aga pakub välja ja püüab ellu viia erilisi ümberkujundusprogramme, võib uurimisinstiitute olukord veelgi halveneda.

Läti ja Leedu esindajad märkisid konverentsil, et enamasti demokraatlikult valitud teadlasorganisatsioonid on otseliku kaitsekilp, nad esindavad teadlaste huvisid ja aval-

davad seejuures mõju ka poliitika valdkonnale. Nad on võimelised mõjutama ühiskondlikku arvamust. Muidugi, niisugune mõju, eriti poliitika sfääris, on piiratud, kuna nimetatud liidud ja nõukogud ei ole riigiasutused, ometi on nende tähtsust oma maa teadustegevuse arengus ning vastavate teadus- ja haridusseaduste väljatöötamisel raske ülehinnata.

Eestis on olemas küll Teadlaste Liit, mis funktsioneerib ühiskondlikel alustel, ent tal ei ole niisugust reaalselt mõju, nagu on Läti ja Leedu teadlaste nõukogudel. Eesti Teadlaste Liit pole mitte valitav organ, vaid tema koosseisu võivad kuuluda kõik teadlased. Sellega võib seletada ka efektiivse üldise teadus- ja haridusseaduse puudumist Eestis. Siiski võiks seesuguse seaduse vastuvõtmine mõneti paremini kaitsta teadlaste huvisid, sõltumata sellest, mis valdkonnas nad töötavad. Võiks ka naabrite eeskujul luua ühiskondlikel alustel valitava teadlaste esindusorgani, mis esindaks vabariigi kõigi teadusorganisatsioonide huvisid. Niisugune teadlaste esindusnõukogu võiks avaldada mõju teadust ja haridust puudutavate progressiivsete poliitiliste otsuste vastuvõtmisele. Mingil määral võib ta aidata vabaneda ebakompetentsest sekkumisest teaduse ja hariduse funktsioneerimisse ning edasise arengu printsiipialsete küsimuste lahendamisse.

Kolmes Balti riigis juurutatakse endise riikliku finantseerimissüsteemi kõrval ka uusi vorme. Lätis muudeti finantseerimissüsteemi kõige radikaalsemalt. Kogu teadusele eraldatud assigneeringud lähevad grantideks. Fonde jaotab Läti Teadusnõukogu. 30% sellest sihtfinantseerimisest läheb teadusasutustele, ülejäänud 70% aga eraldatakse teadlastele, kes töötavad kindlate uurimisprogrammide alusel.

Leedus ja Eestis on säilinud riiklik baasfinantseerimine. Ent toimib ka grantide süsteem. Eestis on kolm fondi: Eesti Teadusfond, Eesti Innovatsioonifond ja Eesti Informatsioonifond. Grante võib taotleda ka lääne fondidest. Nende saamiseks ei ole vaja mitte ainult head võõrkeele (põhiliselt inglise keele) valdamist, vaid ka kontakte lääne teadlastega.

Tuleb märkida, et Eestis ei või grandi saanud uurijad eraldatud raha täielikult oma äranägemise järgi kasutada. Osa rahast läheb teadusasutusele, osa tervisekindlustusele ja tulumaksuks (kokku kuni 40% saadud grantist). Grandirahadest ostetud aparatuur, kirjandus jms. aga lähevad näiteks teadusasutuse bilanssi, mitte uurija omandusse.

Teadus- ja haridusreformide raamides teostati Lätis ja Leedus teaduskraadide ümberasteterimine. Endist tüüpi teadusdoktorite ja -kandidaatide asemel seati sisse uued kraadinimetused doctor habilitatus ja doctor. Sellele protseduurile kulutati, eriti Lätis, palju aega ja raha. Ümberasteterimine tehti Läti Teadusnõukogu ja valitsuse egiidi all, võeti vastu spetsiaalne seadus. Ent mitmete Läti teadlaste arvates see ennast ei õigustanud, kuna peaaegu kõik endised teaduste doktorid ja kandidaadid said doktoriteks (umbes 95%)

või doctor habilitatusteks. Seda võib seletada olulisel määral asjaoluga, et nõukogude kandidaadikraadi hinnati läänes ka varem üsna kõrgelt ja võrdsustati doktorikraadiga.

Eestis on see probleem üheselt lahendamata. Teaduskorralduse seaduse § 20 nästab kõiki lääneriikide ja endise Nõukogude Liidu teaduskraade ning lisab, et kandidaadikraadi ingliskeelse vastena on lubatud kasutada nimetust Ph. D. (Doctor of Philosophy). Niisugune probleemi lahendus tekitab hämmingut: väljasõidul ingliskeelses maadesse muutub teadlane teaduste kandidaadist teaduste doktoriks, kodus aga jääb kandidaadiks edasi. Aga kuidas toimida sõites maadesse, kus ei kasutata inglise keelt?

Võiks ümber atesteerida ka Eesti kandidaadid, näiteks mõnel lihtsustatud moel uurimisinstituutide ja kõrgkoolide teadusnõukogude kaudu. See ei nõuaks erilisi kulutusi ja tooks probleemi selgust.

Läti ja Leedu edestavad mingil määral Eestit nende institutsioonide väljakujundamisel, milles uuritakse sügavamalt oma teadlaste tänapäevast olukorda, samuti teaduse arengu põhisuundade prognoosimisel matemaatiliste meetodite abil. Sel eesmärgil tegutseb Lätis spetsiaalne sotsiomeetria keskus, Leedus Vilniuse ülikoolis aga teadusloo keskus, kus tehakse sotsiomeetrilisi uuringuid. Leedus on kavas moodustada samasuunaline sõltumatu keskus teaduste akadeemia juurde. Meil tegeleb analoogiliste probleemidega minu teada ainult Helle Martinson.

Võib öelda, et Eesti edestab oma naabreid teadusloo ja teadusfilosoofia problemaatika lahendamisel. Neid uuringuid võib iseloomustada kui kvalitatiivseid. 1979. aastast ilmub iga kahe-kolme aasta järel kogumik "Teaduslugu ja nüüdisaeg". Praegu on trükiks ettevalmistamisel X köide, milles arutatakse nüüdis-Eesti teaduse olukorda ja arengutendentsi. Vastava teaduslookonverentsi ettevalmistamisel ja kogumiku väljaandmisel teevad tähelepanuväärset tööd Eesti Teadusloo ja Teadusfilosoofia Ühenduse esimees akadeemik Karl Siilivas, teadussekretär Karl Martinson ja nende vähesed abilised.

Konverentsil arutati ka teisi aktuaalseid teadusloo küsimusi. Osa esinejaid rõhutas vajadust sõlmida tihedamaid kontakte kolme Balti riigi teadlaste vahel ja teha ühiseid jõupingutusi, et tagada oma maade intellektuaalse potentsiaali säilitamine ning edasine areng.

Autor tänab akadeemik Karl Siilivaske abi eest selle ülevaate koostamisel, samuti oma kolleegi Leo Näpini abi eest materjali trükis avaldamiseks ettevalmistamisel.

Kirjutise koostamisel on kasutatud konverentsi eel avaldatud kogumikku "Theses Historiae Scientiarum Baltica" (Riga, 1996, 252 lk.), Helle Martinsoni tööd "The Reform of R&D System in Estonia" (Estonian Science Foundation, Tallinn, 1995, 108 lk.), samuti teisi materjale, mida esitasid konverentsil osalejad.

Sõit konverentsile sai teoks tänu Eesti Teadusfondi 1996. aasta grandile nr. 1951.